

Det säkerhetspolitiska läget och Sverige

Folk och freds konferens 9 januari 2022

Sven Hirdman

I det spända säkerhetspolitiska läge som idag råder mellan Ryssland och USA/NATO måste Sveriges främsta uppgift var att söka bidra till att minska spänningarna och därmed även krigsriskerna för vårt land.

Läget kännetecknas av att

- **Ryssland** har för andra gången – den första var i München 2007 – satt ned foten beträffande sina säkerhetsintressen och kräver att USA/NATO drar tillbaka sina framskjutna militära positioner nära Rysslands gränser och ger garantier för att man inte skall använda grannländernas territorier för att angripa Ryssland.
- **Västmakterna** är å sin sida ovilliga att ge garantier som undergräver rätten för NATO:s medlems- och partnerländer att själva bestämma om sin säkerhet.
- Den största oenigheten råder om **Ukraina**. Ukraina uppstod som en ung nationalstat i samband med Sovjetunionens sönderfall 1991 och präglas fortfarande av djupgående etniska och kulturella motsättningar med fokus på förhållandet till Ryssland. För den ryska ledningen är det en hjärtefråga att behålla kontrollen över Krim och därmed av marinbasen i Sevastopol; stödja de 5 miljonerna etniska ryssarna i Donbass; och i synnerhet se till att Ukraina inte utvecklas till en fientlig plattform mot Ryssland. Detta strider mot den nuvarande politiska ledningens i Kiev och västukrainarnas strävan att integrera Ukraina i NATO och EU.
- Förutom i Ukraina och i Svarta havet **konfronterar** Ryssland och USA/NATO varandra militärt i södra östersjöområdet med Baltikum och Kaliningrad samt i Nordnorge och på Nordkalotten.

- **Krigsriskerna** är således betydande, desto mer som den säkerhetspolitiska retoriken är gäll från bägge sidor med uttalade hotelser. Därtill kommer att vi ser alltmer av värderings- och t.o.m. ideologiska klyftor mellan Väst och Ryssland, där västländerna under USA:s ledning hävdar vad de kallar en *rules-based international order*, dvs. en situation där USA bestämmer reglerna; medan länder som Ryssland, Kina, Iran och Turkiet fasthåller vid en traditionell folkrätt innebärande icke-inblandning i andra staters angelägenheter. Det förgiftar de politiska kontakterna ytterligare. Eftersom värderingar ofta är absoluta, försvårar en värderingsbaserad utrikespolitik möjligheterna att nå kompromisser till skillnad från en intressepolitik, där det går att kompromissa sig fram till konfliktlösningar.
- Efter det att alla parter insett att man står för nära katastrofens brant, förestår nu politiska **förhandlingar** dels mellan Ryssland och USA, dels mellan Ryssland och NATO, dels inom ramen för OSSE. President Bidens administration synes ha insett situationens allvar och man kan hysa en försiktig optimism om att dessa politiska förhandlingar skall leda till en viss nedtrappning av spänningen.

Hur ter sig då läget för Sverige?

Målet för Sveriges säkerhetspolitik är att vi skall bevara vår fred genom att hålla oss utanför krig och bidra till en fredligare omvärld.

Det största hotet för Sveriges säkerhetspolitik är att vi blir indragna i ett europeiskt stormaktskrig. Föreställningen om att Ryssland ohotat skulle anfälla Sverige/Finland i ett isolerat krig kan helt avskrivas. Ett sådant ryskt anfall på en medlemsstat i EU eller i NATO skulle få förödande konsekvenser för Ryssland och skulle inte tillgodose några ryska säkerhetspolitiska intressen.

Om däremot ett allmänt krig utbryter mellan USA/NATO och Ryssland till följd av det spänningsläge som tecknats ovan, är sannolikheten

mycket hög att Sverige blir indraget, eftersom Ryssland i händelse av krig torde betrakta Sverige som en militär plattform för USA och NATO.

Hur bör vi då handla inför en sådan situation?

Den första åtgärden, som de flesta torde vara eniga om, är att vi ser över vårt försvar. Det sker redan men är enligt min mening otillräckligt. Vi har ett förhållandevis bra s.k. tröskelförsvar med moderna flygplan, marinfartyg och robotar. Däremot saknar vi, till skillnad från Finland, ett uthålligt territorialförsvar. Vi behöver fler arméförband, vilket betyder fler värnpliktiga, och bättre militära transportresurser för att täcka hela landet. Ett omfattande och uthålligt territorialförsvar, stött av en stark försvarsvilja hos befolkningen, är minst lika fredsbevarande och krigsavhållande som ett modernt tröskelförsvar.

För att minska bristerna i vår egen försvarsförmåga har Sverige under de senaste decennierna inlett ett omfattande militärt samarbete med andra länder. Vad gäller samarbetet med de nordiska länderna finns bara gott att säga. Det provocerar ingen. Samarbetet med NATO och USA är mer problematiskt. Det ger oss nyttiga praktiska erfarenheter och vissa garantier för att vi skulle kunna få militär hjälp om vi blir angripna. Det säkerhetspolitiska problemet för oss är att det utnyttjas av NATO och i synnerhet av USA för att förbereda militära åtgärder från svenskt territorium antingen direkt mot Ryssland eller för att försvara de baltiska staterna. Det gör Sverige till ett potentiellt militärt förstahandsmål för Ryssland i händelse av ett europeiskt stormaktskrig. Hur mycket vi själva än upprustar och hur mycket hjälp vi eventuellt skulle kunna få från västmakterna, skulle det i så fall vara ute med Sverige. Ett formellt medlemskap i NATO skulle ytterligare öka spänningen i Nordeuropa och vara skadligt för Sverige. Den ryska militära överlägsenheten är helt enkelt för stor.

Den enskilt viktigaste målsättningen för vår säkerhetspolitik måste därför vara att bidra till att den nuvarande starka militära och politiska

spänningen mellan Ryssland och USA/NATO minskar och därmed krigsriskerna. Det finns mycket vi skulle kunna göra i samarbete med länder som Finland, Frankrike, Tyskland och Österrike för att stimulera dialog och sökande av kompromisslösningar mellan de konfrontatoriska stormakterna. Det gäller rustningskontroll, förtroendeskapande åtgärder, arbete för frihandel och visumfrihet i stället för sanktioner m.m. Goda erfarenheter finns att hämta från de åtgärder som vidtogs vid Helsingforskonferensen 1975 och under 1980-talet och 1990/1991 för att begränsa och avsluta det kalla kriget. En sanning som fortfarande står sig är vad som finns inskrivet i Parisavtalet från 1990, nämligen att alla stater i Europa har att själva bestämma om sin säkerhet, men när de gör det bör de i eget intresse ta hänsyn hur deras politik påverkar det säkerhetspolitiska läget i hela Europa.

Vad Sverige dessutom bör göra för att främja sin egen säkerhet är att förbättra förhållandet till Ryssland, som blivit mycket dåligt till skillnad från hur det var under 1800- och 1900-talen fram till omkring 2008. Vi behöver en aktivare politisk dialog med den ryska ledningen som leder till bättre ömsesidig förståelse. Vi bör vidareutveckla det bilaterala samarbetet med Ryssland i Östersjö-, Barents- och Arktis-råden. Vi bör tillsammans med andra Östersjöstater ingå överenskommelser med Ryssland om sjöräddning och om avtal att undvika incidenter mellan militära flygplan och fartyg. Inom EU bör vi verka för återhållsamhet beträffande sanktioner och för genomförande av frihandel och visumfrihet med Ryssland. Mycket av motsättningarna i dagens Europa bottenar i okunskap och fördomar om "den andre", vilka endast kan motverkas genom ett ökat utbyte mellan människor och en öppen dialog.